

T

VERANDERINGEN IN DE TWEEDE FASE VOOR LO

In het openingsartikel van dit topic zijn de algemene veranderingen in de tweede fase op een rij gezet. Per 1 augustus 2007 worden ook voor LO de veranderingen doorgevoerd. Natuurlijk is hier ook al jaren aan gewerkt. Hoewel inhoudelijk vrijwel gelijk, worden de eindtermen wel op een andere wijze geformuleerd. Wat zijn de gevolgen en wat kunnen we ermee? *Door: Berend Brouwer*

Per augustus dit jaar heet LO1 gewoon LO. Het examenvak LO2 heet dan Bewegen, Sport en Maatschappij (BSM). Zijn het alleen andere namen of is er meer dat verandert? In dit artikel gaat het voornamelijk over LO, het verplichte vak dat zijn plaats heeft in het gemeenschappelijke deel van de tweede fase (VO2).

Basis voor de vernieuwingen is de ministeriële nota *Ruimte laten en keuzes bieden in de tweede fase havo en vwo* (2003), waarvan de leidende gedachte is dat scholen meer vrijheid en keuzemogelijkheden moeten krijgen voor de invulling van hun onderwijs in de tweede fase. Daartoe zijn de examenprogramma's voor alle vakken geglobaliseerd, wat wil zeggen dat ze minder eindtermen en minder detaillering van eindtermen bevatten dan voorheen het geval was. Ook zijn alle vormvoorschriften voor het schoolexamen geschrapt. Docenten zijn nu, binnen de wettelijke kaders, vrij hun schoolexamens naar eigen inzicht in te richten.

Lichamelijke opvoeding is - ook binnen de nieuwe examenopzet - zowel op havo als op vwo een voor alle leerlingen verplicht vak in het gemeenschappelijk deel van het programma.

STUDIELAST

De studielast voor lichamelijke opvoeding is ongewijzigd gebleven, voor de havo 120 studielasturen, voor het vwo 160. Daar is met de discussie over het afschaffen van de minimumlessentabel voor het voortgezet onderwijs de volgende bepaling bijgekomen (Staatsblad 2006 251 1):

Artikel 6d. Onderwijs in lichamelijke opvoeding vwo en havo

Onderwijs in lichamelijke opvoeding, bestaande uit praktische bewegingsactiviteiten, wordt gespreid verzorgd over alle leerjaren van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs en het hoger algemeen voortgezet onderwijs. Dit onderwijs vindt plaats gespreid over de schoolweken, in zodanige substantiële omvang en schooltijd dat wordt voldaan aan de eisen op het gebied van kwaliteit, intensiteit en variëteit van de bewegingsactiviteiten neergelegd in kerndoelen en examenprogramma's. Daarbij wordt uitgegaan van de situatie zoals die op 1 augustus 2005 voor het bewegingsonderwijs gold. In afwijking van de tweede volzin geldt voor het laatste leerjaar het voorschrift, dat het onderwijs in het eindexamenvak lichamelijke opvoeding niet eerder mag worden afgesloten dan in de maand december.

Dit betekent dat de facto de minimum urentabel nog steeds geldt, omdat de wetgever er vanuit gaat dat, om aan de minimale eisen op het gebied van kwaliteit, intensiteit en variëteit

EEN ENTHOUSIASTE SECTIE ZORGT VOOR EEN KANSRIJKE INVULLING

te voldoen een 'substantiële omvang' aan onderwijs nodig is en dat als norm daarvoor de situatie van augustus 2005 - waar de minimum lessentabel ook formeel nog bestond - wordt genomen. Voor de tweede fase geldt onverkort de studielast zoals die ook vóór 2007 gold. Alleen moeten nu in de eindexamenklassen ook lessen lichamelijke opvoeding gegeven worden.

In tegenstelling tot de meeste andere vakken is het voor lichamelijke opvoeding aanbevolen om die studielast grotendeels als contacttijd te benutten. De aard van de eindtermen voor LO is dusdanig dat die eigenlijk alleen maar in de vorm van

Contacttijd per week Klas	Lessen van 50 min.	In klokuren studielast	Lessen van 60 min.	In klokuren studielast	Lessen van 70 min.	In klokuren studielast
Havo 4	2	67	2	80	2	93
Havo 5	2	53	1	32	1	37
Totaal:	4	120	3	112	3	130

Tabel 1: rekenmodellen van studielast naar contacttijd lichamelijke opvoeding havo

Lestijdeneentijd Klas	50 min.	In klokuren studielast	60 min.	In klokuren studielast	70 min.	In klokuren studielast
VWO 4	2	67	2	80	1	47
VWO 5	2	67	1	40	1	47
VWO 6	1	26	1	32	1	37
Totaal:	5	160	4	152	3	131!

Tabel 2: rekenmodellen van studielast naar contacttijd lichamelijke opvoeding vwo

zelf doen en oefenen of daar direct aan gekoppeld gehaald kunnen worden. Afhankelijk van de wijze waarop de lestijd in scholen wordt verdeeld (lessen van bijvoorbeeld 50, 60 of 70 minuten) moet gekozen worden voor een invulling van de lestijd voor LO. De totale lestijd voor LO moet steeds worden uitgedrukt in klokuren studielast. Hierboven geven we enkele rekenvoorbeelden. Daarbij gaan we er vanuit dat in de voor-examenklassen met 40 lesweken gerekend moet worden (hoewel die op geen enkele school worden gehaald vanwege toetsweken en dergelijke) en dat in de examenklassen met 32 lesweken gerekend kan worden vanwege het eindexamen en de voorbereiding daarop.

INHOUDELIJK CONSTANT

In het vakdossier 2002 (SLO, 2002) wordt geconcludeerd dat de invoering van LO1 als een positieve impuls wordt ervaren en dat het examenprogramma voldoende aantrekkelijke mogelijkheden bevat voor docenten en leerlingen. Die worden wellicht nog niet overal ten volle benut, maar dat is vooral een invoeringsprobleem. In het vakdossier wordt de conclusie getrokken dat er geen dringende reden is om het programma ingrijpend te wijzigen, volstaan kan worden met enkele detailaanpassingen. Met de huidige voorstellen wordt daarin voorzien. Het examenprogramma is weliswaar geglobaliseerd, de inhoud is niet wezenlijk veranderd.

AARD VAN HET PROGRAMMA

Het programma is erop gericht dat de leerlingen zich - als vervolg op de onderbouw - verder kunnen oriënteren (zowel in de breedte als in de diepte) op de bewegingscultuur. Onderwijs dient tenslotte een rol te spelen bij de toekomstoriëntatie van de leerlingen. In het geval van onderwijs in bewegen dient dat onderwijs een bijdrage te leveren aan de sportoriëntatie van kinderen in brede zin.

Bewegingsonderwijs moet leerlingen helpen een verstandige en positieve keuze te maken voor 'zelfstandige, verantwoorde,

perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur' (Stegeman, 2000). Het is daarom belangrijk dat de leerling onderzoekt wat voor hem of haar verantwoorde en perspectiefrijke deelname aan bewegingscultuur inhoudt. Lichamelijke opvoeding is in die zin de afronding van het proces van sportoriëntatie en -keuze.

AANSLUTING OP DE ONDERBOUW

De relatie met de onderbouw ligt op het terrein van de verbreding en verdieping. Dat houdt in dat de leerlingen enerzijds (zelf) kunnen kiezen voor een verdere uitdieping van onderdelen die ze in de onderbouw al hebben gehad. Het gaat dan om een verdieping met betrekking tot de bewegingsvaardigheid (techniek), tactiek, gebruikte regels, materiaal, prestatieniveau, wedstrijdvormen en dergelijke. Nadrukkelijk vindt er ook een verdieping plaats van het zelfstandig werken en de regelvaardigheid van de leerlingen (vervullen van leidinggevendende rollen). Voorts heeft de verdieping betrekking op de reflectie, de kennis over het bewegen, het vormen van een mening en het maken van keuzes.

Anderzijds kunnen leerlingen onderdelen kiezen die voor hen nog niet in de onderbouw aan bod zijn geweest. Denk aan activiteiten als (sport)klimmen, inline skaten, mountainbiking, zwemmen, schaatsen, watersporten, wintersporten en dergelijke. Behalve dergelijke keuzeactiviteiten zijn er ook binnen de gebruikelijke activiteitengebieden nieuwe mogelijkheden. Denk aan frisbee, cricket, hordenlopen, polsstokspringen, squash, worstelen, karate, enzovoort. Daarbij is tevens van belang dat met de leerlingen wordt verkend op welke wijze de diverse bewegingsactiviteiten zich in de buitenschoolse context aandienen.

GROTERE KEUZEVRIJHEID

De school, maar vooral de leerlingen krijgen de mogelijkheid om activiteiten te kiezen die goed passen bij de regionale bewegingscultuur en de voorkeuren van leerlingen. Hiermee

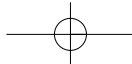

FOTO: HANS DIJKHOFF

Discussie tijdens studiedag VO 2007

wordt een geleidelijke overgang naar een bewuste eigen keuze na school door de leerlingen bewerkstelligd. De school dient binnen elke eindterm uit het domein Bewegen te streven naar een ruim aanbod waardoor leerlingen voldoende keuzemogelijkheden hebben. De keuzemogelijkheden voor de leerlingen liggen op de volgende gebieden:

- de leerlingen moeten bij voorkeur in staat worden gesteld om te kiezen in welke spelonderdelen zij zich (verder) willen bekwamen
- de school kan zelf bepalen of er meer spelen worden aangeboden dan het minimum van vier
- de leerlingen moeten naast de spelonderdelen minimaal twee onderdelen kiezen uit het aanbod van de school voor de activiteitsgebieden turnen, bewegen op muziek, atletiek en zelfverdediging
- de leerlingen moeten minimaal drie voor hen nieuwe activiteiten kiezen uit het geheel van keuzeactiviteiten, bij voorkeur uit andere activiteitsgebieden dan die waar al in gekozen kon worden en bij voorkeur door de leerling zelf te kiezen uit een ruim aanbod of door de leerling zelf aange dragen.

AFSTEMMING MET ANDERE VAKKEN

Voor lichamelijke opvoeding zijn er diverse afstemmingsmogelijkheden. In de praktijk zal het zo zijn dat docenten onderling eerst onderzoeken of het ook echt zinvol is om deze afstemming daadwerkelijk te creëren en of de genoemde mogelijkheden wellicht beter passen binnen Bewegen, Sport en Maatschappij.

Natuurwetenschappelijke vakken

Tussen biologie en het domein Bewegen en gezondheid zien we als mogelijkheden bijvoorbeeld:

- een eenvoudig onderzoek doen naar de *relatie inspanning en conditieopbouw*
- het thema *blessurepreventie*
- het thema *bewegen en welvaart*.

Bij natuur- en scheikunde en de domeinen Bewegen en Gezondheid en belastbaarheid:

- *mechanica principes toegepast* in de sport of bij acrobatische oefeningen.

Mens- en maatschappijvakken

In relatie tot het domein Bewegen en samenleving kan gedacht worden aan thema's als:

- waar let een *kritische sportdeelnemer* op?
- *sport en maatschappij*, met onderwerpen als invloed van de commercie, agressie, ethiek, milieu
- *passieve deelname* aan sport
- sport en de *media*.

Economie

Bij een afstemming tussen economie en het domein Bewegen en samenleving valt te denken aan:

- onderzoek doen naar de *economische waarde van sport*
- *prijs/kwaliteitsberekeningen* (van sportkleding, materiaal, contributie)
- onderzoek doen naar de *beroepsmogelijkheden* in en rond sport en bewegen (als 'werker' in de sport of bijvoorbeeld in de sector van de sportkleding).

Culturele en kunstzinnige vorming

Hier valt te denken aan relaties met de eindtermen voor acrobatie en bewegen op muziek binnen de domeinen Bewegen en Bewegen en regelen:

- *kieszen van passende muziek* bij een dans
- *ontwerpen van attributen* om een voorstelling aan te kleden
- dans ontwerpen (*choreografie*).

Wiskunde

Bijvoorbeeld:

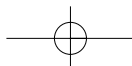
- *meetmethoden* bij het bepalen van diverse sportprestaties (afstand, tijd)
- het meten van conditionele aspecten.

KEUZEMOGELIJKHEDEN

Het examenprogramma voor lichamelijke opvoeding bevat van zichzelf al zoveel keuzemogelijkheden, dat er daar buiten voor de school nauwelijks wezenlijk andere keuzemogelijkheden overblijven. De school heeft de vrijheid om leerlingen bijvoorbeeld binnen ieder onderdeel keuzemogelijkheden aan te bieden. Bij turnen kan de leerling bijvoorbeeld kiezen voor demonstratieturnen, prestatieturnen of recreatieturnen. Bij zelfverdediging kan een leerling de keuze hebben uit het oefenen en demonstreren van kata's of voor een toernooivorm. De school kan de leerling de keuze laten tussen cricket of honkbal als slag- en loopspel, tussen tennis, squash, tafeltennis of badminton als racketrugslagspel.

De leerling kan dan ook kiezen tussen een bekende activiteit verdiepen of een nieuwe activiteit leren kennen. Leerlingen mogen kiezen welke regelende rol ze voor het PTA willen afsluiten. Of ze een toernooi willen organiseren voor het basketbaltoernooi van de onderbouw of voor judo met de eigen klas. De leerling kan kiezen voor het werken aan een eigen duursportprofiel gericht op gewicht verliezen, een beter uithoudingsvermogen of betere prestaties.

En binnen bewegen en samenleving kan de leerling kiezen

welke keuzeactiviteiten hij wil doen en kan de school bepalen welke keuzemogelijkheden zij aanbiedt. Sommige daarvan kosten geld, andere niet. Sommige worden op school gedaan, andere niet. Soms zijn ze onder schooltijd, soms in de avonden. Het kan zelfs zo zijn dat een deel van de eindtermen wordt bereikt middels sportieve excursies, bijvoorbeeld een survivalweek. Kortom: keuzes genoeg.

DISCUSSIEPUNT

Het enige echte discussiepunt betreft de mogelijkheid voor leerlingen om helemaal zelf keuzeonderdelen aan te dragen die zij in het bestek van het programma LO willen doen en voor het PTA afsluiten. Zo zou het in theorie kunnen dat een leerling tijdens de zomervakantie een cursus kanoën/wildwatervaren doet. De school moet dan bepalen of en onder welke condities zo'n cursus mag meetellen voor het PTA. Zij zou dan die voorwaarden helder moeten formuleren. Bijvoorbeeld: het moet de leerling een erkend diploma opleveren (bewijs van voldoende en actieve participatie door een voldoende gekwalificeerde opleider) en de leerling moet er net als bij elk ander onderdeel een zelfevaluatie bij leveren. Als extra onderdeel voor het PTA kan dat in elk geval.

VERDIEPING IN EIGEN TIJD

Een andere optie is dat een leerling een verdieping doet op een onderdeel van het programma. Voorbeelden:

- de leerling gaat een erkende cursus EHBO doen
- de leerling volgt een trainerscursus in zijn favoriete sport
- de leerling doet bestuurswerkzaamheden of geeft training bij een vereniging of een fitnessbedrijf
- de leerling werkt in eigen tijd een fitheidprogramma af.

Zulke activiteiten zouden te allen tijde in het dossier moeten mogen worden opgenomen, mits er een goed verslag van de activiteit is en een eigen reflectie daarop. Voorlopig staan wij op het standpunt dat deze extra activiteiten niet in de plaats van het reguliere programma mogen komen. Wat wel kan is dat zulke activiteiten als vervangende opdracht gezien kunnen worden voor noodgedwongen gemiste onderdelen (bijvoorbeeld door blessures). Uiteraard moet dit er niet toe leiden dat leerlingen die zelf actief zijn in een sport, binnen een vereniging of een commerciële sportinstelling het programma LO niet meer hoeven te volgen. Eigen activiteiten kunnen alleen een *extra* plek krijgen binnen het programma.

* De inhoud van dit artikel is gebaseerd op de *Handreiking lichamelijke opvoeding voor havo/vwo* van de SLO (SLO, Enschede 2006), te downloaden van www.slo.nl (<http://www.slo.nl/themas/00124/00010/00001/>).

Correspondentie: b.brouwer@slo.nl

R ► VAN DE AFDELINGEN

IJSSELSTREEK

Workshop ICT in de gymzaal

Woensdag 7 maart wordt de workshop 'ICT in de gymzaal' gehouden.

We leren wat de mogelijkheden zijn om met een computer in de gymzaal te werken en hoe je hiermee het leerproces van de leerlingen kunt beïnvloeden (www.visualcoach.nl). Neem praktijkkleding mee!

Datum: woensdag 7 maart

Tijd: 19.30 - 21.30

Plaats: ROC Aventus, Molendwarstraat 40, Apeldoorn

Contact: Leon Falkena, 062 254 3141

Aanmelden via www.kvlo-ijsselstreek.nl

Clinic Acrogym

Datum: donderdag 22 maart

Tijd: 19.30 - 21.30 uur

Plaats: Greijdanus Scholengemeenschap, Campus Zwolle

Onder leiding van Mark Thielen

contact: bert@kvlo-ijsselstreek.nl

<<mailto:bert@kvlo-ijsselstreek.nl>>

Neem praktijkkleding mee!

Aanmelden via www.kvlo-ijsselstreek.nl

DRENTHE

Nieuw e-mailadres secretaris

klaasluten@hotmail.com

R ► AGENDA

STUDIEDAG MOTORISCHE REMEDIAL TEACHING 'EEN BREED PERSPECTIEF'

Woensdag 16 mei 2007 wordt op de CALO in Zwolle een studiedag Motorische Remedial Teaching gehouden. De studiedag vindt plaats in de middag en vroege avond.

Het thema is MRT: een breed perspectief. Dat wil zeggen dat er een breed aanbod van workshops zal zijn bijvoorbeeld op het gebied van motorische problemen en overgewicht, kwaliteitskenmerken zorgaanbod, schrijfmotoriek, MRT en voortgezet onderwijs, observatie-instrumenten en de diverse opleidingsmogelijkheden. Bovendien zal er aandacht worden besteed aan de plaats van MRT in naschoolse sport- en beweeginitiatieven.

Houdt de dag alvast vrij in uw agenda en eind maart verschijnt de aankondiging van de studiedag en aanmeldingsmogelijkheid in dit blad en op de website van de KVLO.